

Reformation pågår ...

Detta kan sägas med fog efter den 31 oktober 2016, då året som uppmärksammar 500 år av reformation inleddes med Joint Commemoration i Lund och Malmö. Denna kyrkohistoriska händelse som har gett eko i stora delar av världen är frukten av nästan 50 års dialog mellan Lutherska Världsförbundet och Vatikanen. Arbetet ledde bland annat till den gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelseläran som undertecknades av lutheraner och katoliker i Augsburg den 31 oktober 1999. Trots att deklARATIONEN varit omdiskuterad på bägge håll har den blivit viktig för det fortsatta ekumeniska arbetet. Den har dessutom nått bortom den katolsk-lutherska ekumeniken; 2006 antogs den även av metodisterna.

2013 kom så skriften *Från konflikt till gemenskap* som blev grunden för det som hände i Lund och Malmö den 31 oktober 2016. Skriften är betydelsefull eftersom den för första gången på 500 år ger en gemensam historieskrivning. Den som har läst något av gångna seklers karikerande och hatpropaganda som florerade på bägge sidor inser att detta är ett stort steg framåt. *Från konflikt till gemenskap* innehåller även en koncis genomgång av de traditionella stridsämnena och benar ut vad som inte längre är kontroversiellt och vad som fortfarande skiljer oss åt – nämligen kyrkosyn, ämbetssyn och synen på nattvarden eller eukaristin.

Det mest epokgörande är kanske ändå de fem imperativen som *Från konflikt till gemenskap* kulminerar i. Den första uppmaningen är att alltid börja utifrån enhetens perspektiv även om splittringen och skillnaderna ofta är lättare att se. Denna tanke är särskilt tilltalande för lutheraner: för oss är insikten att allt är gåva innan det blir uppgift uttryck för Guds nåd. Det andra imperativet uppmanar lutheraner och katoliker att ständigt låta sig själva förändras (transformeras) genom mötet med den andra. För det tredje bör vi på nytt förpliktiga oss till att söka synlig enhet, en tanke som är särskilt angelägen i katolsk tradition. Det fjärde imperativet säger att lutheraner och katoliker gemensamt bör återupptäcka kraften i evangeliet om Jesus Kristus för vår

tid. Det är en agenda som möjliggör inte bara gemensamma ord utan även gemensamma handlingar. Följdriktigt säger det femte imperativet att katoliker och lutheraner bör vittna tillsammans om Guds barmhärtighet genom att förkunna och tjäna i världen.

Det var just med hjälp av denna femte uppmaning som hela programmet den 31 oktober gestaltades: liturgin i Lunds domkyrka *Från konflikt till gemenskap* och eventet i Malmö arena *Tillsammans i hoppet* (Together in Hope). Liturgin som användes i Lund och som redan har och kommer att användas på olika håll i världen är tydligt strukturerad i tre steg. Den börjar i tacksamhet för det som förenar oss: evangeliets gåva. Därefter uttrycker den sorg och ånger över den smärta som splittringen har vållat. Framför mig ser jag framför allt de unga kvinnor och män som genom århundraden inte fått gifta sig med sin älskade, därför att han eller hon tillhörde fel kyrka, och så fått sår och sorg för hela livet. Med trons djärvhet vågar liturgin sedan ta steget till ett ömsesidigt förpliktigande att följa de fem imperativen.

Under den korta tid som gått sedan den 31 oktober har det redan uttalats förhoppningar om att de fem imperativen kan bli relevanta även i andra ekumeniska relationer. Ja, med adekvat bearbetning för respektive sammanhang skulle de också kunna användas i andra situationer där man vill gå från konflikt till gemenskap. I

en värld som lider av polarisering och fragmentering kan det som hände i Lund och Malmö få en betydelse som når långt utöver den katolsk-lutherska ekumeniken.

Men hur ska vägen framåt te sig för katoliker och lutheraner, inte minst i Sverige? Dagarna före den 31 oktober hölls ett ekumeniskt ungdomsläger. Fyrtio katolska och fyrtio svenskkyrkliga ungdomar var samlade på Petersgården i Lund. Bland annat arbetade de med de fem imperativen. Som besökande upplevde jag mycket ömsesidigt uppmuntran mellan ungdomarna. Det märktes också att katolska ungdomar ofta har mer vana att stå upp för sin kristna tro än våra ungdomar har. När det var dags för frågestund kom en fråga att dominera starkt: när får vi äntligen fira gemensam nattvard?

Svaren som gavs visar på en intressant utveckling. Måhända berodde det på att ungdomsläget fokuserade på den pastoralteologiska verkligheten snarare än dogmatiken, men det ord som i teorin lärs ut som främsta skillnaden mellan katolsk och luthersk nattvardsförståelse, transsubstantiation, lyste med sin frånvaro. Inte heller mässoffertanken eller tanken att gemensam nattvard även skulle innebära erkännandet av påveämbetet figurerade i de svar som gavs.

I stället var det en annan skillnad som trädde fram, nämligen skillnaden mellan synen på nattvarden som belöning eller på nattvarden som färdkost. Är gemensam nattvard ett bevis på uppnådd enhet och därför först en möjlighet när alla andra skillnader har övervunnits? Eller är gemensam nattvard ett nådemedel som vi har fått för att livnära oss på vår väg mot full enhet?

De katolska företrädarna svarade ungdomarna i enlighet med den första synen, nattvarden som tecken på den fulla enheten. Vi kan bara be och arbeta för den fullständiga enheten, men innan den är uppnådd kan vi inte fira gemensam nattvard. Vi lutheraner som var närvarande ville hellre betona möjligheten att se nattvarden också som *viaticum* (från latinets *via* = väg), färdkost på vägen. Det synsättet påminner mig om hur Gud handlar enligt 1 Moseboken 3:21. Adam och Eva har ätit av den förbjudna frukten, Gud har ställt dem till svarts och fördrivningen ur paradiset är den oundvikliga följden. Men innan paradiset stängs bakom Adam och Eva ger

Gud dem ett mycket speciellt ömhetsbevis: ”Herren Gud gjorde kläder av skinn åt mannen och kvinnan och klädde dem.” Gud klär mannen och kvinnan i skinnkläder inför livsvägen som kan bli svår. I analogi med denna händelse kan vi fråga: Skulle nådens Gud missunna oss den färdkost som kan stärka och upprätthålla oss på vägen mot enhet? I nattvarden gav Kristus oss det yttersta beviset på sin kärlek, strax innan lidandets och lydnadens väg förde honom till korset. Skulle inte den kärleksgåvan vara till för att stärka oss tillsammans då vi ännu är på väg mot samsyn och enhet på andra områden?

När påve Franciskus i november 2015 vid sitt besök i den evangelisk-lutherska församlingen i Rom fick frågan om gemensam nattvard av en luthersk kvinna som är gift med en katolik kom han in på liknande tankar.¹ Han sa: ”Jag frågar mig själv: Är att dela nattvarden resans slut eller är det *viaticum* för att gå tillsammans?” Frågan ville han lämna till teologerna, sa han, men talade likväl en gång till om nattvarden som *viaticum* och landade i slutsatsen: ”Livet är större än förklaringarna och tolkningarna! Tänk alltid på dopet. En tro, ett dop, en Herre, så säger Paulus till oss. Och dra era konsekvenser ur det ... Be till Herren och gå vägen framåt.”

Reformationsåret rymmer många möjligheter. Femhundra år av reformation ska uppmärksammas med ekumeniskt ansvarstagande, i medvetenhet om att reformationen på femhundra år blivit en världsmedborgare och att reformation är en pågående

process. Grundtemat som Lutherska världsförbundet har formulerat väl är tydligt: ”Befriad genom Guds nåd. Frälsning – inte till salu; människor – inte till salu; skapelsen – inte till salu”. Denna formel tillåter oss att utveckla det mesta inom teologin så att det talar också till vår tids frågor och vändor – så att kraften i evangeliet blir tydlig också i vår tid.

Vi har ett år framför oss då vi kan räkna med ett större intresse än vanligt när det gäller reformationen och dess betydelse för kyrka och samhälle. Det ger möjlighet att tala mer teologi och att skriva fler kulturartiklar på kristen grund än annars. Här har vi en dubbel chans: att fördjupa vår egen kunskap och att dela med oss av den i kyrka och samhälle. På Svenska kyrkans hemsida kan fliken ”500 år av reformation” hjälpa till att sätta igång kreativiteten.

Tänk vilken effekt det kan bli om till exempel varje präst under året bidrar med en artikel i media, om ett tillräckligt stort antal musiker skriver och talar om psalmsångens och musikens betydelse, om pedagoger ..., om lekmän ..., om förtroendevalda ... Tillsammans kan vi åstadkomma en start på det kunskapslyft och den bildningsreformation som vår kyrka och vårt samhälle behöver. Låt oss hjälpas åt!

ANTJE JACKELÉN

Ärkebiskop Svenska kyrkan

Noter

1 www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/november/documents/pa-pa-francesco_20151115_chiesa-evangelica-luterana.html

www.svenskkyrkotidning.se